

ЗМІСТОВИЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ РЕСУРСИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Барбашова Ірина Анатоліївна,

докторка педагогічних наук, професорка, професорка катедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет,

i.a.barbashova@gmail.com

Бородін Олексій Іванович,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Бердянський державний педагогічний університет,

borodinoleksiy@gmail.com

Зміни, що відбуваються в сучасному світі, вимагають виховання активної, високоорганізованої людини, здатної пропонувати цікаві ідеї, бути оригінальною, уміти адаптуватися до різноманітних ситуацій, приймати нестандартні рішення та навчатися протягом усього життя. Інтегрований курс «Я досліджую світ» відіграє значну роль у формуванні цілісної картини світу для дітей з ООП, що стимулює їхній когнітивний розвиток і пришвидшує соціальну адаптацію. Однак учні з ООП потребують особливого педагогічного підходу, який має враховувати їхні індивідуальні особливості та надавати можливість для гармонійного розвитку.

Навчальний предмет «Я досліджую світ» є одним із ключових у початковій школі, на чому наголошують сучасні українські дослідники – Н. Бібик, Т. Воронцова, І. Гарбузьяк, Н. Науменко, С. Орлова, Т. Павлова, В. Пономаренко, Д. Пріма, Р. Рославець, О. Сорока, О. Чеботарьова, І. Гладченко, І. Тимофеева, О. Хомич та інші. Засвоєння матеріалу означеної дисципліни дітьми з ООП є критично важливим, оскільки це допомагає їм відчувати свою причетність до природи та суспільства, формувати основу для осягнення різних аспектів соціального досвіду, морально-правових стандартів, культурних традицій тощо відповідно до вікових характеристик.

Метою вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для 1–2 та 3–4 класів *закладів загальної середньої освіти, а також спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку* є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, що охоплює систему інтегрованих знань про природу й суспільство, безпеку життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі [2; 3].

Провідними завданнями інтегрованого курсу «Я досліджую світ», відповідно до типових освітніх програм для 1–2 та 3–4 класів *закладів загальної середньої освіти* є такі: формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природи та суспільного життя; виховання активної позиції щодо громадянської та соціально-культурної належності себе і своєї родини до України, інтересу до пізнання історії та природи свого краю та країни; пошани до символів держави, ініціативної поведінки в громадських акціях, у визначенні пам'ятних дат і подій; розвиток толерантності в соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності в ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички щодо взаємодії та співпраці в різних видах діяльності; створення умов для самовираження учнів у різноманітних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості; формування моделей здорової та безпечної поведінки, умінь розпізнавати ситуації, які становлять загрозу для власного життя і здоров'я та життя і здоров'я інших; аналізувати та оцінювати фактори ризикованої поведінки в довкіллі, роз'яснювати можливі наслідки недотримання правил безпечного поводження в кризових умовах сьогодення [2].

Провідні завдання курсу «Я досліджую світ» 1–2 та 3–4 класів *спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку* в цілому схожі з вище зазначеними, проте мають певні відмінності. Це такі завдання: формування доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природи та суспільного життя; формування на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, що відображає закони й закономірності природи та місце в ній людини; формування практичних умінь і навичок поведінки в природі й соціальному середовищі; виховування активної позиції щодо громадянської та соціально-культурної належності себе і своєї родини до України, інтересу до пізнання історії свого краю та країни; пошани до символів держави, ініціативної поведінки в громадських акціях, у визначенні пам'ятних дат і подій; розвиток ціннісного ставлення до життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності в ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички щодо взаємодії та співпраці в різних видах діяльності; дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадливого використання природних ресурсів; розвиток розумових здібностей учнів, їхньої емоційно-вольової сфери, пізнавальної активності й самостійності, здатності до творчості, самовираження та спілкування; формування моделей здорової та безпечної поведінки; уміння розпізнавати ситуації, які становлять загрозу для власного життя і здоров'я та життя і здоров'я інших; аналізувати та оцінювати фактори ризикованої поведінки в довкіллі, роз'яснювати можливі наслідки недотримання правил безпечного поводження в кризових умовах сьогодення [3].

Методи навчання молодших школярів з ООП доцільно адаптувати до специфіки сприйняття й обробки інформації дитиною з психофізичними порушеннями. Для цього вчені рекомендують використовувати наочні засоби,

ігри, а також техніки, які враховують мультисенсорне навчання [1].

Сучасні навчальні матеріали для розвитку пізнавальних здібностей учнів з ООП зазвичай включають набір завдань, що сприяють опануванню мисленнєвих дій (наприклад, аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, класифікація, узагальнення тощо), спрямовані на формування вмінь використовувати отримані знання в нових ситуаціях. Крім того, такі методи мають мотивувати учнів до самостійного навчання, алгоритмізації роздумів, створення пам'яток, таблиць, прикладів виконання навчальних завдань.

Також важливо, щоб навчальні ресурси містили комплекси завдань і вправ, адаптованих до психофізичних особливостей учнів; інформаційний матеріал, який враховує різні рівні підготовки дітей; збалансовану кількість завдань для тренування й творчого застосування; вправи для роботи в парах, групах, а також для індивідуальної роботи, вибіркові завдання [4; 5].

У вітчизняній і зарубіжній педагогіці розроблено достатню кількість технологій педагогічної допомоги дітям з особливими потребами. Можна визнати ефективними такі офлайн і онлайн технології навчання молодших учнів з ООП інтегрованого курсу «Я досліджую світ»:

1 Екскурсії та екскурсійні маршрути. Доцільно розробити спеціальні екскурсійні маршрути (реальні чи віртуальні), які відповідають тематиці конкретних уроків «Я досліджую світ» та психофізичному стану учнів з ООП.

2 Інтерактивні музейні заняття: залучення школярів до інтерактивних занять, що базуються на музейних експонатах і матеріалах. Це можуть бути рольові ігри, дискусії, групові проекти або практичні завдання, які допоможуть дітям краще зрозуміти та засвоїти навчальну інформацію.

3 Ігрові технології навчання, що допомагають стимулювати пізнавальну активність і зміцнюють комунікаційні навички учнів.

4 Арттехнології, які базуються на різних формах мистецтва, сприяють корекції емоційного та пізнавального розвитку учнів.

5 Здоров'язбережувальні технології – сприяють навчанню дітей основ здорового способу життя, формуванню в них головних життєвих навичок.

6 Інформаційно-комунікаційні технології – активізують пізнавальний потенціал дітей, дозволяють розвивати їхні операційні навички.

7 Комунікативні технології – допомагають в розвитку мовленнєвих навичок, у залученні засобів альтернативної комунікації.

8 Інтерактивні методики, що розширюють спектр можливостей учнів з ООП в аналізі та використанні інформації.

9 Технологія творчих проектів – мотивує учнів аналізувати завдання та демонструвати свої досягнення.

10 Квест-технології – активізують пошукову діяльність учнів, сприяють організації навчання в ігровій формі.

Форми навчання учнів з ООП теж можуть бути варіативними та гнучкими. Індивідуальні заняття, групові проекти, дистанційне навчання, заняття в спеціалізованих кабінетах з використанням спеціально адаптованих дидактичних матеріалів – усе це необхідно враховувати під час планування освітнього процесу. Особливу увагу слід приділити роботі з батьками та

іншими членами сім'ї, оскільки їхня підтримка та включення в процес навчання є вирішальним фактором успішної адаптації та розвитку дитини з ООП.

Список літератури

1 Бібік Н. М., Павлова Т. С. Методичні рекомендації щодо навчання в 2022/2023 навчальному році інтегрованого курсу «Я досліджую світ» 1–4 класи в контексті змін у типовій освітній програмі. *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови*. Київ : Інститут Педагогіки НАПН України, 2022. С. 35–48.

2 Про затвердження типових освітніх програм для 1–2 та 3–4 класів закладів загальної середньої освіти та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства освіти і науки України : Наказ МОН України від 12.08.2022 № 743. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-ta-navchalnih-program-dlya-1-2-ta-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-ta-viznannya-takimi-sho-vtratali-chinnist-deyakih-nakaziv-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini> (дата звернення: 04.04.2024).

3 Про затвердження типових освітніх програм для 1–2 та 3–4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства освіти і науки України : Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.09.2022 № 836. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-ta-3-4-klasiv-specialnih-zzso-dlya-osib-iz-porushennyami-intelektualnogo-rozvitku-ta-viznannya-takimi-sho-vtratali-chinnist-deyakih-nakaziv-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini> (дата звернення: 04.04.2024).

4 Тороп К., Ярмола Н. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного навчання: проблема та перспективи. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2022. Вип. 1(21). С. 129–142.

5 Чеботарьова О. В., Гладченко І. В. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток : навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2020. 128 с.